

Драгољуб Живновић

Марксов концепт политичке и социјалне револуције

„Међутим, то је управо опет предност новог правца, да ми не антиципирамо свијет догматски, него да нови свијет желимо наћи тек помоћу критике старог“.

Маркс, Писмо Ругеу од септембра 1843. Рани радови, Напријед, Загреб 196.

Суштина политичке и социјалне револуције и њихов међусобни однос јесте једно од оних питања и решења марксизма која се у свим интерпретацијама јављају као његови фундаментални проблеми. Заправо Марксов категоријски императив „... да се сруше сви односи у којима је човјек понижено, угњетено, напуштено, презрено биће...“¹ јесте онај револуционарни задатак историје као човекове праксе, у коме он-а „успоставља истину овога света“.² С тога становишта могуће је марксизам одредити као „јединствену целовиту теорију социјалне револуције“,³ односно као корениту мисао која у исконском, стваралачком односу човека према природи и према другом човеку, а тиме и према самоме себи, налази смисао измене датог у задато а да то задато буде примерено универзалној, слободној, самостваралачкој делатности човековог света. Свако теоретско или практично захватање у релације које конституишу тај универзални начин настанка, трајања и антиципирања човекове историје, које не би Марксов концепт револуције поставило у бит те историје, не би заправо схватило саму историју. Још ако схватање схватимо као суштински момент револуционарне праксе, а не нешто што је на њеној периферији и њоме механички одређено, онда се мисаона позиција радничке класе у сусрет свести и стварности, које морају узајамно стремити једна другој ако желе да се не јаве „несретне“, „вулгарне“, од виталног интереса за сам процес људске еманципације. Марксову критику грађанске политичке економије, идеологије, политике, морала, метафизичко-позитивистичке свести, итд. можемо посматрати

аутентично марксистички само са позиције социјалне револуције, тј. са позиције тоталитета смисла промене коју врши пролетаријат.

Уопште, да би се схватила та црвена нит марксизма, тај коперникански обрат који маркоизам носи својом појавом и трајањем, мора се дакле, пре свега учинити јасном суштина, карактеристике, домет и границе *политичке револуције*, тј. „револуције грађанског друштва“ у којој оно објављује распад старог феудалног друштва; затим карактеристике *политичке револуције* као полу-револуције *радничке класе*. тј. „политичке форме у којој радничка класа успоставља и организује своју власт; и коначно, суштина *социјалне револуције*, у којој ће стварни, индивидуални човек као „генеричко биће у свом емпиријском животу... опознати и организовати своје »*forces propres*« као друштвене снаге...“⁴

ПОРТОВА

а) ПОЛИТИЧКА РЕВОЛУЦИЈА ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА

И када се говори о политичкој револуцији грађанског друштва мора се пре свега мислити на тоталитет процеса у којима се свака а посебно ова револуција огледа. Испустити из вида разликовање неке револуционарне измене друштва од других форми измена и мењања, с једне стране, и дубину, значај и карактер снага разних облика револуција, с друге стране, значило би кретати се на самом рубу свести која има само амбицију да продре до корена ствари, тј. која настоји да уздигне процес-рочи на свој властити ниво а у ствари остаје заробљена илузорношћу самог темеља дате стварности. Дакле, то што пре марксизма није заправо ни било филозофије која би на нивоу људске еманципације, треба схватити, с једне стране зато што радикална револуција није могућа без постојања радикалних потреба на нивоу људске историје, а с друге стране, зато што то непостојање „радикалних потреба“ у бићу једне класе која не може извршити властиту еманципацију а да не изврши еманципацију свих, „јер јој није нанета никаква посебна неправда“, она је оличење неправде уопште, нужно за собом повлачи постојање и илузорних облика свести, које чак могу бити и својеврстан протест против постојећег стања, али у суштини остају на нивоу стварног стања.

Када класици марксизма кажу да нису „антидиципирани будућност (социјализам-комунизам, прим. Д. Ж.) из своје главе, догматски“ већ да су будућност, тај *нови свет* „тражили помоћу критике старог света“, а то значи будућност су откривали у недрима прошлости и тадашњости, онда и суштину сваке револуције као најрадикалније критике свега постојећег, треба тражити у суду који будућност изриче над прошлошћу и садашњошћу, да би се стваралачке снаге датог ослободиле свих окова и постале владајуће снаге друштва. Револуција се стога јавља увек као

разрешена загонетка противуречности, загонетка коју је поставила владајућа класа а коју разрешава класа која је историјски позвана да конце истине држи у свом властитом бићу.

Политичка револуција буржоаског друштва несумњиво има огроман значај ка путу човека у властиту, аутентичну историју, историју превладане случајности, отуђености, фетиша, химера и сваког нехуманог односа човека према човеку и свету у коме живи. Феудализам је у свом бићу породило елементе грађанског друштва („посед, породицу, начин рада . . . уздигнути на степен државног живота у облику властелинства, сталеза, корпорација“) али „феудално друштво бијаше у својој цјелокупности, још премало јединствено организовано, у својој јединствености још (је) премало обухватало цијелокупне односе човјека спрам човјека, а да би се у свијести појавило као човјекова збиља“⁴. Најиме, феудално друштво је основне елементе посед и рад, а тиме и положај и моћ, „конституирало у посебна друштва у друштву“ па се они и у збиљи и у свести јављају као самоконституирајуће, аутономне „целине“ - величине, у којима и власт владара и његових слугу, као и међусобни живот поданика, губи непосредан, животни међузависни карактер. У нашим условима живота се јавља селјачки слој са израженим аутономно-локалним карактеристикама односа рада и средстава. Политичка револуција буржоаског друштва је била могућа тек онда када је у себи објединила све незадовољне слојеве феудалног друштва, односно, када је сублимирала општи интерес свих снага које су тежиле ка измени датог. То је могла и остварити само разбијањем сталешких, цеховских и других привилегија, које су карактеризирале старо друштво, да би својом акцијом заправо „разбила грађанско друштво на његове једноставне елементе, с једне стране на *индивидууме*, а с друге стране на материјалне и духовне елементе, који сачињавају животни садржај, грађански положај ових индивидуума“⁵. Дакле, уместо разбијених просторно-временских граница, а тиме и радно-својинских и политичких, капитализам, са својом револуцијом, читав свет доводи у међусобни саобраћај и уместо сталешких, правних и моралних привилегија успоставља „једнакост, слободу и сигурност“. Тиме се истовремено религиозна владајућа идеологија феудализма замењује религијом видљивог бога-човца, егоизма, приватног интереса. Егоистички човек са егоистичким потребама постаје база политичке револуције а несметано кретање „њиховог животног садржаја“ (пре свега идеја и материјалних елемената) суштинска одредба садржаја и домета грађанске револуције. Слобода власништва, слобода обрта, слобода духа ступа на историјску сцену као нова фетишка од човека отуђена моћ, чији је он постали роб. Зато ће Маркс с правом констатовати да је та основа грађанског друштва, егоистички човек само „пасиван, затечен

результат распаднутог друштва, предмет и непосредне очигледности, дакле природан предмет⁶. Но и то што је човек постао „природан предмет“ још увек представља напредак у раду људске историје, у раду човека, у метеоролошком послу који извршава политичка револуција. Међутим, политичка револуција, поред низа позитивних елемената, „не револуционира само те саставне дијелове“, односно, она их „не подвргава (само)критици“. Дакле, потребно је извршити критику садржаја и форме саме политичке револуције, што она сама није способна учинити и управо у томе лежи њен нарцисоидни карактер, односно, (само)уверење да је буржоаска револуција коначно успоставила природно стање човека према човеку и природи. Резиме: Капиталистички друштвени поредак је најприроднији поредак, кога можемо само изнутра побољшавати али не и мењати!? Потребно је критички преиспитати „нову“ природу тог поретка. Када, ко и на који начин то може учинити? Само пролетаријат!? Зашто? „Тек с наступањем пролетаријата довршава се спознаја друштвене збиље. А она се довршава управо зато што је у класном становишту пролетаријата пронађена она тачка с које постаје видљива цјелина друштва“⁷. Да буржоаска класа није историјски објективно а онда и субјективно у стању да се уздигне на ниво целине друштва, да својим бићем обухвати истину целине, говори и њена политичка револуција — еманципација, која никако не довршава и људску еманципацију. Та еманципација задржава неке старе и порађа нове противречности, које и даље задржавају класне експлоататорске односе. Ослобођење људи од разних ограничености (религиозних, политичких, економских, итд.) буржоаска држава чини на парцијалан, апстрактан начин. Буржоаска држава се јавља као остварена политичка револуција зато што „... укида на свој начин, разлике по рођењу, staleж, образовању, занимању“ тако што „рођење, staleж, образовање, занимање прогласи *неполитичким* разликама“, односно кад „сваког члана друштва прогласи равноправним учесником народног суверенитета...“⁸. Када се наведене разлике покажу (прогласе) „неполитичким“, тј. слободним, онда се заправо оне не само не укидају већ тек тада почињу егзистирати у својој најслободнијој форми, при чему се појам слобода овде употребљава само у домену грађанске слободе. Политичка држава грађанског друштва тиме нужно раздваја и доводи у противуречност стварни, непосредни, материјално-производни живот људи са њиховим генеричким животом, са њиховом јавном сфером. Уместо наслеђених привилегија феудализма, наступа борба егоистичких људи у којој је приватни интерес увек изнад друштвеног, у којој су сва средства оправдана уколико доводе до увећања економске и политичке моћи, коначно, у којој су све противречности доведене до правог световног сјајања. Када би политичка еманципација једног момента хтела да разреши те противуречности, на којима она иначе почива, морала би саму себе довести у питање.

Диван доказ карактера и домета политичке револуције имамо у Марксовој анализи њених основних принципа, који су снажно пленили све незадовољне слојеве феудалног друштва и снажно утицали на окупљање око трезега сталежа. То су: слобода, једнакост, сигурност. Као крајњи израз грађанске демократије у познатој Повељи о правима човека и грађанина, налази се и ово: Чл. 6. „Слобода је право које припада човјеку да чини све што не шкоди правима других“⁹. Да бисмо до краја схватили домет ове слободе, морамо навести још чл. 6. Устава од 1793., који гласи: „Право *власништва* је право које припада сваком грађанину, да по *својој вољи* ужива и располаже својим добрима, својим приходима, плодом овога рада и своје радности“¹⁰. Несумњиво да се члановима овакво постављеног Права изражава и учвршћује смисао политичке револуције и, до данас, у оквирима буржоаског друштва, највиши домет његове демократије. Но, не само да се овим правно-политичким актима (програмима) санкционише индивидуално-приватни интерес, као основа грађанске слободе, него се и веома апстрактно чува и ограничава управо та себична воља, претворена у форму закона. Закон нема намеру, чак ни у најапстрактнијој форми, да бар наговести друштвени карактер слободе и права, да у међусобном односу људи тражи стварну основу власништва, или да бар прикрије нови али ни мало суровији вид отуђености човека од човека. Ако знамо да човек није ништа друго до његов свет, држава, морал, право итд. дакле, све оно што је и што може својим радом, уздигнутим на степен праксе, онда љубоморно чување поседа и осећање да нешто човек има тек кад га поседује као приватни власник, не значи ништа друго до разбијање оних веза које иначе човека чини универзалним, непоновљивим говором читавог света.

ПРЕСТА
ОКТОБРА

У капитал-односу као владајућем односу нужно се цена поседовања плаћа, с једне стране, тиме да „... одређени друштвени однос међу људима узима за њих фантазмагоричан облик односа међу стварима“, и с друге стране да „... производи људских глава изгледа да су самостална обличја, обдарена властитим животом“, која ступају у „међусобне односе као и у односу међу људима“¹¹. Дробљење људског рада на технолошке функције истовремени је процес као и протеривање човека-радника у положај пуког средства, дела, функције, а читавог друштва као атомизираних супротстављених целина која чува и повезује приватне интересе само случајном економском и политичком везом.

Насупрот стајалишту самовоље, приватног интереса и снаге фетиша у пролетерској револуцији ступа на историјску сцену стајалиште тоталитета, у коме се тек рађају услови за испуњење истинске слободе човека, у чијој основи стоји ослобођење рада.

Имати посед, поседовати и у њему уживати није ништа што“ се извана, (субјективно) уносило у предмет, није никакав вриједносни оуд или требање“¹², дакле, нешто

што би се супротстављало природи буржоаске револуције већ управо „очитовање њене праве објективне природе“, које је све односе и појаве редуцирала на ниво предметне структуре света. Из те објективне структуре капитал-односа и друга револуционарна категорија — egalite — не значи ништа друго до једнакости у тој могућности поседовања изолованих, разбијених, монада-људи. Чл. 5. Устава од 1795. одређује садржај једнакости у томе „... да је закон једнак за све, било да штити, било да кажњава“.¹³ Каква неутралност! Бити једнак пред законом који је „воља владајуће класе“ не само да значи признати ту вољу као закон, већ и признати стварну неједнакост како једнакост. У односу на феудалне законе, који су крајње „савесно“ поддржавали стварне феудалне односе, ово је несумњиво нешто напредно, али с обзиром да овако апстрактно конципирана слобода, једнакост... нимало не угрожава праве, стварне неслободе, неједнакости итд, онда се и буржоаски закон јавља као моменат, као рефлексивна хомодуплекса.

Као крајњи облик, или како би Маркс рекао као „највиши социјални програм грађанског друштва“, као практички резултат „слободе“ и „једнакости“ наступа принцип сигурности. Ако је садржај слободе и једнакости, задњи циљ, егоистички, поседнички интерес, онда и сигурност не може бити ништа друго до „осигурање“ тог егоизма. Чл. 8. Устава од 1793. категорију сигурности види као „... заштиту коју друштво пружа сваком овом члану, да би заштитио своју личност, своја права и своје власништво“.¹⁴ Поставља се питање: Шта је друштво урадило да неко уопште буде личност, да има власништво, да заправо интегрише друштво у себе и себе у друштво тако да осигура највећи степен слободе личности тиме што је неће супротстављати другим слободама, другим интересима, другом власништву? Зато је граница политичке револуције еманципација једне класе, њене економске и друштвене моћи. Јасно, та еманципација није била могућа а да се не врши у име целог друштва. Формиране државе као еманциповане физичке моћи грађанске класе, као организоване силе која штити границе дате револуције, „појављује се и у томе што се држава може ослободити а да човек не буде од ње стварно слободан, што држава може бити слободна држава а да човек не буде слободан човек“.¹⁵

Појава хомодуплекса, приватног и јавног човека, при чему суштина приватног егоизма, голи интерес, филистарско понашање, а суштина јавног, „слобода“, „једнакост“, „сигурност“, јесте довршење политичке еманципације у датим историјским оквирима. Међутим, када је Бруно Бауер поставио питање еманципације јевреја у форми политичке еманципације, ни он као ни многи после њега, нису знали да поставе право питање: Каква је разлика између политичке и људске еманципације, односно политичке и социјалне револуције. Тек ће Маркс тај проблем, кардиналан за схватање људске историје, подићи на ниво саме историје.

б) ПОЛИТИЧКА РЕВОЛУЦИЈА РАДНИЧКЕ КЛАСЕ

Нема никаквог спора да је политичка револуција-еманципација, чији је субјект била буржоаска класа, до неслућених размера развила производне снаге друштва, да је открила до тада непознате моћи природе, да је увећала друштвено богатство за време од сто година више него сви векови рада пре ње, да је земљину куглу учинила тесном за постигнуте резултате људског рада, да је културу, науку, морал, религију итд. учинила општељудским облицима свести, али она није успела да успостави истинско јединство појединачног, посебног и општег, она није људско учинила друштвеним а друштвено, конкретно људским. Зашто? Зато што је она била „покрет мањине и у интересу мањине“. Политичка еманципација је, како је рекао Маркс „свакако велики напредак“ али никако „и последњи облик људске еманципације“ већ само „последњи облик унутар досадашњег свјетског поретка“. ^{16 17} Капиталистичка класа по својој класној позицији историјски није позвана да изврши социјалну револуцију. Њена класна свест мора бити „лажна“, „илузорна“, „крива“ зато изражава криву, неприродну, историјски условљену, ограничену објективно-економску структуру капитал-односа. Буржоаска класа је могла да организује друштво у целини према свом интересу само онда када је та организација значила нове могућности снаге које су феудалне односе подносили као окове, сметњу, ограничење, као шкопљење. Међутим, та нова организација целог друштва је породила и реалну снагу која ће управо у њој налазити окове и која стога „може и мора“ да те окове разбије.

Берђ Лукач сматра да је „... класна свест (буржоазичке, прим. Д. Ж.) од почетка била обузета трагичним проклетством да на врхунцу свог развоја доспијева у нерјешиво противуречеје и да се према томе укида... Тај трагични положај буржоазичке огледа се повијесно у томе што она свог повратника, феудализам није још ни оборила а већ се појавио нови непријатељ, пролетаријат...“ ¹⁸ Буржоазичка је својом револуцијом срушила једну форму угњетавања у име опште слободе, једнакости и сигурности али је изградила нови облик угњетавања, облик који је довршење угњетавања уопште, јер је изградила у утроби свог бића позитивну друштвену снагу и њено оружје, класу не може због универзалног карактера патње, извршити властиту еманципацију а да не изврши еманципацију свих људи. Када је Маркс анализом капиталистичког друштва дошао до уверења да је класна борба од основних покретачких снага друштва, да класна борба пролетаријата против буржоаског друштва води ка диктатури пролетаријата и да је крајњи циљ те диктатуре укидање сваке класе, па и самоукидање класе која врши то укидање, онда се као позитиван израз Политичке револуције пролетаријата јавља његова диктатура. Ванредно је значајно спознати не само физиономију класне борбе радника, почевши од индиви-

ПОРБА
ПРОТОВА

дуалних отпора до њихове класне, организоване форме, већ и карактер, форму и суштину политичког облика организације друштва по мери револуције радничке класе. Посебно су то питање разрађивали Енгелс и Лењин.

Када смо утврдили да је буржоаска класа историјски била позвана да организује друштво у свом интересу, дакле, у интересу мањине онда нам се и теорија те организације мора јавити као свест која „обмањује“, при чему је то обмањивање битан моменат одржавања буржоаског друштва. Нетачна, илузорна, обмањивачка свест није никако нешто што настаје само из себе, у неком другом свету, нешто што је с ону страну дате социјалне средине. Напротив, сваком марксиста ће појава илузорне, лажне свести бити сигуран знак да у датој стварности постоје илузије, лажи, које се рефлектују и у саму свест, али због њене релативне самосталности бива сложено откривање њихове везе и позиција у тој вези. И радничка класа дуго времена није била спремна за политичку револуцију и када је објективно егзистирала као класа која пати, јер није била изградила револуционарну свест и револуционарну организацију. Друштвено-економско, а то значи објективно постојање радника као радника јест прва, основна али још не и довољна и крајња претпоставка за њену политичку и социјалну револуцију.

Док је буржоаској класи политичка револуција значила пре свега задобијање политичке моћи, тј. освајање власти за себе да би читаво друштво „... подрвгнула увјетима свог начина производње“, дотле пролетаријату политичка власт треба зато да би „... освојили производне снаге“ и да би „саме тако укинули свој властити досадашњи начин производње“¹⁹. То значи политичка еманципација није циљ револуције, већ само степен, шанса, политички оквир у којем се тек поставља право питање: Јбуудска еманципација која се може остварити само социјалном револуцијом. Дакле, ако су остварене објективне претпоставке политичке револуције радничке класе, потребно је да се формира и субјективни моменат а то је класна револуционарна свест. Шта је то? Лукач каже: „... класна свијест није психолошка свијест појединог пролетера, или масовна психичка свијест њихове цјелокупности него *свјесним* постали *смисао повијесног положаја класе*“¹⁹. То значи пре свега да карактер свести радника — радничке класе представља суштински моменат политичке и социјалне револуције те класе. Свест радника која допире до приватног интереса, до висине наднице, до обима радног времена, до личног стандарда, у бити се креће у грађанским оквирима. Само она свест која се уздигла до свести тоталитета, односно као „свјесним постали смисао повијесног положаја читавог друштва, може прерасти у револуционарну теорију“, односно може загосподарити оним по себи бесмисленим кретањем ствари“. Политичка револуција радничке класе зна своју ограниченост и зна да мора себе довести до истине а то је

социјална револуција. Дакле, она се зачиње и у процесу трансформисања свести пролетаријата из „почетне пучке теорије праксе“ до „практичне теорије што превраћа збиљу“ (Лукач). Мењање датости у задатост тражи и мисаони и практични (у Марксовом појму праксе) део буржоаског друштва, класу која својом критиком не критикује само свог противника — грађанско друштво већ своју критику подиже на разину која „истодобно критички премишља о томе колико је његова властита практичка бит збиља дошла до изражаја, који је ступањ онога истински практичкога објективно могућ и колико је онога што је објективно могуће практички озбиљно“²⁰. Лукач је овде изванредно развио Маркову мисао о револуционарној пракси која допире до корена ствари, којој је истина најсилније оружје и која се не плаши последица. То даље значи да тек у свести пролетаријата истина долази до свести, истина која није дата (уосталом таквих истина и нема) већ која се конституише у дијалектичком сабирању прошлости, садашњости и будућности. Свако пубљење смисла тоталитета историје, свако управљање оштрице критике само на нешто друго што није у најинтимнијој вези са садржајем критике саме, свако нереално промишљање праксе (властите), како оне која је била, која јесте или која је могућа, у основи значи срозаванье свести а тиме и покрета на ниво грађанског света. Када Маркс упоређује ове две врсте револуције: буржоаску и пролетерску у Осамнаестом примеру каже: „Буржоаске револуције, као што су оне из XVIII века, јуре брзо од успеха до успеха, њихови драматични ефекти надмашују једни друге, људи и ствари изгледају уоквирени пламеним бриљантима, екстаза је дух свакога дана; али оне су краткога века, брже достижу свој врхунац и дуг мамурлук обузима друштво пре но што научи да трезвено усваја резултате свог периода Sturm und Drang-a.

Напротив, *пролетерске револуције*, као што су револуције XIX века, стално критикују саме себе, непрестано се прекидају у свом сопственом току, враћају су на оно што је привидно свршено да би га изнова отпочеле, исмевају свирепе темељне половичности, слабости и кукавности својих првих покушаја; оне као да свога противника обарају само зато да би он из земље црпео нове снаге и циновскије се исправљао према њима, оне стално изнова узмичу пред неодређеном горостасношћу својих сопствених циљева све док није створена ситуација која онемогућава сваки повратак и док саме околности не узвикну:

»Nec Rhodus, hic salto
Tu je Rodus, tu skoči.«²¹

(Шта ће нам сведоци ако је то истина,
Покажи на делу шта си у стању да учиниш.)

Просто је невероватно колико је револуционарна стварност после Маркове смрти потврдила овај резон о ка-

ПОРЕЂА
ПОРТОГА

рактеру и разликама ове две врсте револуција. За нас је од посебног значаја чињеница да свако самозадовољство, свака нарцисоидност, свако укључивање у постигнуте успехе, занемаривање слабости, преуштање уживању, неодговорности и небудности, свако остављање неких акутних проблема за каснија решавања, губљење смисла кад, како, зашто и ко, свако немерење људи по томе шта раде и како (са чим) раде већ по томе шта говоре да јесу веома брзо рестаурира старе односе, буди заборављене вештице прошлости у новом облику а тиме угрожава ток и смисао и социјалне и политичке револуције. Додајмо томе и историјску чињеницу да је социјализам она фаза у развоју комунизма која почива „на претпоставкама старог друштва“, па ће нам сложеност политичке револуције радничке класе донекле бити јасан.

Први акт те револуције је одузимање власти из руку буржоазије и успостављање диктатуре пролетаријата. Међутим, „освајање политичке власти од стране радничке класе“, чиме се радикално мења облик, садржај и смисао политичке власти јер се први пут у историји друштва већина, друштвени интерес, ставља изнад политике. У анализи искуства париске Комуне Маркс је на еклатантан начин уочио историјску, класну вредност и смисао политичке револуције радничке класе, познатим ставом: „Њена (Комуне, прим. Д. Ж.) права тајна била је ова: Она је по суштини својој била влада радничке класе, резултат борбе производачке класе против присвајачке класе; она је била најзад пронађени политички облик под којим се могло извршити економско ослобођење рада“²². Дакле, рушење старе власти и свих њених арпумената (војске, милиције, судства, школства, здравства, администрације, који се не могу механички преузети), јест заправо процес ликвидирања сваке власти човека по човеку и нужно води ка социјалној револуцији, тј. ка истинској људској еманципацији, у чијој основи стоји економско ослобођење рада. Успостављањем своје политичке власти радничка класа заправо поставља темеље за потпуним укидањем свог социјалног робовања. Рушењем економских темеља постојања класа и класне владавине, значи даље рушење реалне основе на којој (и у којој) се заснивају сви дружи облици отуђености, поробљености, немоћи, понижавања. Кад једном пролетаријат успостави политичку власт, мора је искористити зато да „... да постепено одузме буржоазији сав капитал, да у рукама државе пролетаријата, организованог као владајућа класа, централизује сва оруђа за производњу и да што је могуће брже повећа масу производних снага“²³. Дакле, нова радничка организација друштва, која почива на свесној и одговорној самодисциплини, има за први задатак да тако повеже производне снаге да се „што је могуће брже“ повећа маса производних снага и добара, да би смањиле материјалне претпоставке духовног, радног, политичког, социјалног кретенизма.

Ако освајање политичке власти и успостављање диктатуре пролетаријата постане само себи циљ, или ако би нека мања група људи „у име“ радничке класе и даље државала саму радничку класу у позицији експлоатисане, друштвене немоћне и социјално понижене класе, онда би и та револуција изгубила сваки историјски смисао. Тумачити диктатуру пролетаријата као и сваку другу диктатуру, додајући јој префикс „већине“, заправо значи о њој ништа не знати. Тек онда када се диктатура пролетаријата као историјски већ позната и призната форма политичке власти радничке класе (Комуна, Совјети, Самоуправљање у нас) јави као истински процес у коме се „намјесто владавине над особама“ пређе на „управљање стварима и руковођење процесима производње“, тек тада се утемељује смисао диктатуре пролетаријата. То је даље, могуће ако рад изгуби карактер најамног односа, ако средства за рад изгубе карактер капитала, ако се држава радничке класе јави као револуционарни инструмент који сам ради на свом одумирању. У тој истој мери ће доћи до укидања пролетаријата као пролетаријата, а његова политичка револуција се већ у свом акту настајања трансформише у социјалну револуцију.

ПЕРВА
ОКТОБРА

ц) СОЦИЈАЛНА РЕВОЛУЦИЈА (ЉУДСКА ЕМАНЦИПАЦИЈА)

„Свака еманципација је свођење човјекова свијета човјекових односа на самог човјека“.²⁵ Створити такве друштвене односе да оно исконско људско, исконско не у смислу првобитног већ у смислу аутентичног, изворно људског, тамо где се сретно прожимају генеричко и специфично (индивидуално) и тако сијају пуним сјајем, пунином хумане форме и садржаја, јест заправо процес еманципације. Он истовремено подразумева скидање свих маскираних фетишких особина ствари и процеса и истински дијалог структура света у коме ће свака појава доћи до инхерентне мере. Револуције нису ништа друго до најпунији, најсадржајнији токови еманципације. Еманципација је дакле, истина револуције. Ако је политичка револуција довела до политичке еманципације тиме што је човека редуцирала и поделила на егоистичког, с једне стране, и на грађанина, с друге стране, поставља се питање шта значи социјална револуција, односно, шта је то људска еманципација? Марке каже: „Тек кад стварни, индивидуалан човек врати у себе апстрактног грађанина и као индивидуалан човјек постане генеричко биће у свом емпиријском животу, у свом индивидуалном раду, у својим индивидуалним односима, тек када човјек спозна и организира своје »forces progres« као друштвене снаге и стога, више не буде од себе дијелио друштвену снагу у облику политичке снаге, тек тада ће човјекова еманципација бити довршена“.²⁶ То значи, док је политичка револуција сав мистицизам и слепе силе, које су владале у људској историји свела на homo duplexа

и породила потпуно нов облик ропства, (робовање произвођача својим производима а преко њих и њиховим власницима) и у сукобу тог двојства заснивала своју егзистенцију, дотле ће социјална револуција укинути и тај сукоб и човека као конкретно, индивидуално, богато биће (богато како по потребама тако и по начину остваривања тих потреба) и друштво, природу, свет у целини као човеков дом, као завичај, луку учинити историјом у којој се сабирају производне, духовне и друштвене моћи слободног човека као претпоставке слободног друштва. Људска историја као историја човековог света, тиме постаје игра ослобођених духовних и физичких снага, које су дотле дремале или мрцвариле, говор звезда, шум мора, рађање сунца, твоја туга, бол, жалост, радост, успех постаће и моји, наши.

Социјална револуција је заправо она класна свест пролетеријата која се остварила, која из корена мења класну структуру света. Мењати из корена односе није могуће без корениите спознаје тих односа, који су се вековима јављали као „туђи“, „природни закони“, независни од људске воље и свести. Чак и могућност радничке класе да природу стави под своју контролу, налази свог корена у револуцији која властите друштвене односе, животне услове подиже на ниво свесне, планске, стварне организоване акције људи. Кад објашњава скок човечанства из царства нужности у царство слободе Енгелс у Анти-Дирингу (стр. 264) каже: „Објективно туђе силе, које су дотле владале над историјом, ступају под контролу људи. Тек од тог момента људи ће сами и с пуном свијешћу правити своју историју, тек од тог момента ће друштвени узроци које они буду покретали имати као последицу претежно и у све већој мери оне учинке који они желе“. Овај скок је заправо социјална револуција, процес који приморава све снаге да заиграју музику људског уха, људског ока и, људског срца.

Др Вања Сутлић, у делу Бит и сувременост, сматра да постоји пет аспеката револуције:

1. Политички (где се „коначни циљ политике радничке класе у увјетима социјализма“ јавља „одумирање политике и државе“);
2. Економски (у коме се „човјек ослобађа ропства материјалноме“ а рад постаје „прва животна потреба“);
3. Социјални (чији је „општи циљ превладавање човјеку надређених, отуђених друштвених односа, тј. непосредно подруштвљавање човјека, који слободно диспонира својим односима“);
4. Морални (који се огледа у „индигнацији према постојећем кога треба промјенити... да би се остварило оно што треба да буде“);
5. Свијест (при чему се „свака свијест парцијалних аспеката револуције мора јавити као моменат тоталне свијести револуције“). (стр. 74-81)

Реализација ових „аспеката“, чини тоталитет социјалистичке револуције, па се као њихова остварена истина јавља комунизам. Јасно, могли бисмо суштину и тоталитет социјалне (социјалистичке) револуције посматрати и анализирати и кроз друге показатеље, али се условно може прихватити да су то основне равни те револуције.

Велики познавалац марксизма Карл Корш дефинише марксизам као „научни социјализам“ а при томе ближе одређује научни социјализам као „теорију социјалне револуције... која у тоталитету обухвата сва подручја друштвеног живота“²⁶. Уосталом, сви познати марксисти истичу следеће „основне“ особине марксизма: стајалиште тоталитета, теорија и пракса социјалне револуције, дијалектика као критичко-револуционарна метода и становиште новог друштва као „подруштвљеног човечанства“ као истинског јединства човека и човека, човека и природе, егзистенције и суштине. Веома је тешко у форми оваквог рада до краја сагледати и показати и токове мисли и токове стварности на плану политичке и социјалне револуције. То је тема која ће непрестано ангажовати све прогресивне снаге савременог света.

ПОРТАЛ
ОРТОВА

Л И Т Е Р А Т У Р А :

1. Маркс-Енгелс, Рани радови,	стр. 89
2. „	стр. 82
3. Карл Корш: Марксистична филозофија,	стр. 59
4. Рани радови, Маркс - Енгелс,	стр. 73
5. „	стр. 71
6. „	стр. 72
7. Ђерђ Лунач: Повијест и класна свијест,	стр. 76
8. Маркс-Енгелс: Рани радови,	стр. 76
9. „	стр. 66
10. „	стр. 67
11. Маркс: Капитал - I	стр. 373
12. Ђ. Лунач: Повијест	стр. 249

13. М - Е: Рани радови	стр. 68
14. ”	стр. 68
15. ”	стр. 55
16. Маркс - Енгелс: Манифест	стр. 28
17. М - Е: Рани радови	стр. 58
18. Ђ. Лунач: Повијест	стр. 128
19. ”	стр. 138
20. ”	стр. 303
21. Маркс: Осамнаести бример Луја Бонапарте,	стр. 17-18
22. Маркс: Иснуство парисне номуне,	стр. 67
23. Маркс - Енгелс: Манифест	стр. 46-47
24. Енгелс: Анти-Диринг,	стр. 261
25. Маркс - Енгелс: Рани радови	стр. 73
26. Карл Корш: Марксистична филозофиа,	стр. 61